

# דיני ממונות בשלשה

## פרק ראשון סנהדרין

ג.

### עין משפט נר מצוה

בג א מ"י פ"ג מהלכות  
זקוק ממון הלכה ז'  
ופ"ה מהל' סנהדרין הל' ט'  
סנה' עין סו' זו טו"ע  
ח"מ סימן א ספק פ':

### רבינו חננאל

שנאמר משפט אחד יהיה  
לכם ומה טעם אמרו דיני  
ממונות לא בעו דרישה  
וחקירה כדי שלא תועול  
דלת בפני לוויין. כלומר  
אם תצריכהו למומחין  
ימנע מלהלוות אחד את  
אחר כי יאמר אם יכפור  
באי יסורב אנה אמצא  
מומחין שיבינו וירצאו  
משפטי טוב לי שלא  
להלוות. ונמצא נמנע  
מלהלוות. ואקשי' עליה  
אי הכי הודיא קתני  
במתניתין למה לי למיתא  
ג' דיני ממונות וגי'  
בגולות וחבלות ואת  
אפרת דהכי קתני  
במתניתין מה הן דיני  
ממונות גולות וחבלות  
ותקין רבא לעולם תרתי  
קתני כלומר כי דיני  
ממונות בין הודאות  
והולאות בין דיני  
(ממונות) גולות שלשה  
מומחין בעינן. ואמאי  
אשרו רבנן האידנא  
בהודאות והולאות אפי'  
הדיוטות משום דרבי  
חנינא. רב אחא בריה דרב  
איקא אמר מדאורייתא  
אפילו חד כשר שנאמר  
בבבא בתבא משפט עמיתך.  
ומשום שכתבי מדינות  
בהם מומחין התקינו  
ג'. אמר אי אפשר דלית  
בהו חד דגמיר. וקיייל א'  
כרב אחא בריה דרב איקא  
דמדאורייתא חד והוא  
ממתה וקבלה עלייהו  
דיין דיני ממונות כדבעינן  
למימר לקמן.

(ב) מובא בס' ד' רמ"ה.

**שנאמר משפט אחד וגו'.** ואם תאמר ת"ל דעיקר דרישה  
וחקירה צעדים וזממין כתיב צפרשת שופטים דיני  
ממונות ודיני נפשות וי"ל למלך מקום לא הוה מלכין דרישה  
וחקירה בשאר דיני ממונות אלא דווקא צעדים וזממין אי לאו דכתיב  
משפט אחד **שלא תעוול דלת**

**בפני לוויין בו'.** גזילות וחבלות  
וכתובת אשה וירושות ומתנות ככולהו  
נמי לא צעינן דרישה וחקירה כדי  
שתעוול דלת צפני גולנין ואם תאמר  
מהאי טעמא לא ניציעי מומחין  
בגזילות וחבלות כמו בהודאות והולאות  
יש לומר דלגבי מומחים לא שייך  
למיחש ביה כמו זה דבששעא מועטת  
אדם נמנע מלהלוות לחצירו אם לא  
ימנע דיין ממונע לגבות חובו  
אבל גזילות וחבלות יודע הגולן שטיעריה  
הנגול אחר המומחין עד שימנע  
לדון עם הגולן ועי"ל בגזילות וחבלות  
נמי בעו דרישה וחקירה ולא ממשעינן  
אלא הודאות והולאות והא דמוקי  
צריש אחד דיני ממונות (לקמן דף ג' ב):

מתניתין למלכיה דרישה וחקירה  
דיני קנסות לגוי דווקא דיני קנסות  
קאמר בגזילות וחבלות קרי להו נמי  
קנסות דלאשכחן לקמן (דף ג' ב): גבי  
שאלמלא הוא צטלו דיני קנסות  
דמיידי בכל הנהו דבעי שלשה מומחין  
מיהו כתובת אשה וירושות ומתנות  
ונזקי שור צבור הוי ככלל הודאות  
והולאות וכל הנהו דמסקינן כהובול  
(צ"ק דף פד: ע"ד) לעדינן שלחתייהו  
וגוינן אותו בצבל ולא צעי מומחין  
ואם תאמר והא אשכחן צכמה דוכמין  
שהיו דנין בצבל גזילות וחבלות  
צ"כ דצ"ק (דף כ"א) גבי ההוא  
גברא דזנה אפדנא אקילקלתא דיתמי

וחנן צישא (שם דף נ"ב) דתקע ליה לחצירה וכן צכמה מקומו ויש  
לומר דבכל הנהו אפשר דתקעו זה את זה ע"י דתפסי או דלומר  
דאקבעיה לדינא בצרף ישראל כדאיתא בסוף פרק קמא דצ"ק (דף  
טו.) וי"מ דוקא גזילות שעל ידי חבלות כמו דמיננו צי תרי ומחו  
אהדידי עד שתוקף אחד וגחול את חצירו כדי האי גוונא לא שכיח  
ולא עבדינא שלחתייהו ור"מ והיאך הוי דנין דיני גזילות ובאזוהו  
נשך (צ"מ דף ס"א): היאך הוי דנין דיני ריבית הא אמרינן ריש הגחול  
קמא (דף ט"ד): הגולנים ומלוי צריצית שהחזירו אין מקבלין מהם וי"ל  
דהא אמרינן צימי רבי נשנית משנה זו ופרשש דבינו את דהואס  
צימיו ולא לפניו ולאחריו משום עובדא דהתם ולכסי לא פריך דהתם  
מכמה משניות אלא מצרייתות ששנאן רבי לרבי חייא: **א"ל** מעתה  
שעו **א"ל** ישראל. פירש צקונטרס כיון דברשות קא עבדי הוי שאינו  
מומחה כמומחה ולשון כ"ש שאתה נועל בו' אין מתיישב דלא ה"ל למימר  
כ"ש אלא ה"ל למימר א"כ אתה כו' אלא משמע משלון כ"ש דמכא  
נעילת דלת הוה פריך וה"פ כיון דחיישת לנעילת דלת הוה לן למימר  
טעו לא ישלמו דאי מחייבת להו לשלם לא יתרו להמתנע צדין ואל

תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ"כ נטל ונתן ציד כלאמר  
ונתן: **ועוד** שלשה שלשה ר"מ א"י. איכא דוכתי דייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: **ומדאורייתא** חד נמי בש"ר. פירש צקונטרס  
דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ צלדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר**  
דאית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח צוה צורר (לקמן דף כ"ב). דתנן זה פוסל דיניו של זה ופריך בגמרא כל כמיניה  
דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם צקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי צומן משניא עליהם  
רביה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מני פסילי היינו דווקא צערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש** דנפישו יושבי קרנות.  
גם כאן פריך מנח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר דליכא חד  
דגמיר פריך כ"ש דנפיש לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **ק"ר** אית ר' רשמואל. בה"ג פוסק  
כשמואל אע"ג דרבי פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דלמר צפרק צ' דכתובת (דף כ"ב) גבי ג' ששבז  
לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל צעלמא סבירא  
להו צקיום וצוה אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשני שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדאמר בחוקת הצמים  
(צ"ב דף מ. וס.) וכן הא דלמר צוה צורר (לקמן דף ל. וס.) גבי אודייתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל  
צעלמא סבירא להו באודייתא וכתבו צוה צוה צ' פני שנים בלא קנין וצוה אין הלכה כמותו כדאמר התם צפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני  
שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי וזממני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו צבור שאזיק שור קאמר  
דהא איתא בחבול (צ"ב דף פד: וס.) דגוינן אותו בצבל ולא צעי מומחין אלא צבור שאזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי דוכתא למהני ח"י דלא  
כ"ש דקאמר (שם ל. וס.) אף תם שחבל בצדס משלם צנומת ר"ש ומיהו נראה דאיידי צבל עינן אף צבור שאזיק שור דהא מוסק בחבול  
(שם דף פד:) דהא דגוינן בצבל נזקי שור צבור היינו דווקא נזקי שן ורגל נמועדין מתחלתן אבל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועק בצבל:

**שנאמר משפט אחד יהיה לכם.** ממונות כנפשות וכיון דכתיב דרישה  
וחקירה דיני נפשות דכתיב (דברים י') ודרשת וחקרת הוא הדין  
לדיני ממונות: **שלא תעוול דלת.** שימנעו מלהלוות שמא יכפור והעדים  
יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד. והכא נמי שמא לא ימנע

מומחין לכופו לדין: **אלא מעתה**  
**טעו.** הדיינות דיני ממונות לא  
ישלמו כיון דברשות רבנן קא נחתי  
הו להו כמומחין וכל המומחה ל"ד  
אם טעה פטור מנשלים כדלקמן  
באחד דיני ממונות (דף ג' ב). הא שאינו  
מומחה חייב: **כל שכן שאתה נועל**  
**דלת.** דקסבר דלמא טעו צי דינא  
ופטרי ליה ומפסידנא: **אי הכי.**  
צבדולאות והולאות שלשה צעינן למה  
ליה לרבי אצהו לאוקומה למתניתין  
צכמה הן קתני [ג]: **סרטי קפני.** מני  
למימר דיני ממונות דהיינו הודאות  
והולאות שלשה כל דהו וגזילות  
וחבלות צ' מומחין ומשום דתלוקין  
צדייהן לא כלליניה צחד כללא:

**ועוד.** אי חדא קתני למה לי למיתני  
תרי זמני שלשה הכי איבעי למיתני  
דיני ממונות ספן גזילות וחבלות  
צ' **סרטי קפני.** דולאי ג' צעינן  
דעירוב פרשיות כתיב כאן ומיהו  
צדייטות סגי משום דרבי חנינא [סס]  
והכי קאמר דיני ממונות דהיינו  
הודאות והולאות שלשה הדיינות  
וגזילות וחבלות שלשה מומחין:  
**מדאורייתא חד נמי כשר.** צבדולא  
והולאה דכתיב תשפטו לשון יחיד  
ואין עירוב פרשיות כאן ומתניתין  
ודאי תרתי קתני כדאמרן ומיהו שלשה  
צבדולאות והולאות לאו מדאורייתא  
אלא מדרבנן: **גזירה משום יושבי**  
**קרנות.** תגרין שאין צקיאין צטיב

דינין ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי: **דגמיר.** ששמע מחכמים  
ומדיינן הלכות דין מלוה: **טעו לא ישלמו.** דהא צרשות נחתי  
אפי' מדאורייתא: **כל שכן דנפישו יושבי קרנות.** דלא איכפת  
להו למיגמר: **לרצא.** דלמר מדאורייתא תלתא צעינן לית ליה  
דשמואל דלמר דיניהן דין: **ציס דין חלוף.** שעברו על תקנת  
הכמים: **היינו נזק היינו חבלות.** מאי קרי נזק ומאי קרי חבלות  
הא נזק אחד מחמשה דברים של חבלות הוא [צ"ב דף ג]: וליתני חבלות  
ולא צעי נזק: **האי נזק נמי היינו חבלות.** דשור תם שחבל אינו  
משלם חצי נזק וכיון דתנא חבלות אף חצי נזק צמתסע:  
חבלות ממונא הוא דאפסחיה דמי'. חצי נזק קנסא הוא דקסמ:  
שוריים אינם נוגחים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד  
ולא צעי לשלומי מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירצה  
בשמירת שוריים: **פלגא נוקא ממונא.** צפרק ארבעה אצות (צ"ב דף  
טו.) פליגי צה דקסבר סתם שוריים נגחיים הם ומדינא כולוהו  
צעי לשלומי דהוה ליה למינטריה ורחמנא הוא דחס עליה:

שאינו  
תאמר מאי קושיא הא לא מחייב לשלם אלא כ"כ נטל ונתן ציד כלאמר  
ונתן: **ועוד** שלשה שלשה ר"מ א"י. איכא דוכתי דייק הכי ואיכא דוכתי דלא דייק: **ומדאורייתא** חד נמי בש"ר. פירש צקונטרס  
דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן וקשה דא"כ צלדק תשפוט למה לי לכך נראה דאפי' למאן דאית ליה עירוב פרשיות קאמר: **אי אפשר**  
דאית בהו חד דגמיר. דמאן דלא גמיר פסול לדינא כדמוכח צוה צורר (לקמן דף כ"ב). דתנן זה פוסל דיניו של זה ופריך בגמרא כל כמיניה  
דפסיל לדיינים ומשני בערכאות דסוריא ופירש שם צקונטרס שהם יושבי קרנות ואע"ג דפליגי רבנן ואמרי אימתי צומן משניא עליהם  
רביה שהם קרובים או פסולים הא לאו הכי לא מני פסילי היינו דווקא צערכאות שנתמנו להיות דיינים: **כ"ש** דנפישו יושבי קרנות.  
גם כאן פריך מנח זה כיון דחיישת ליושבי קרנות הוה לן למימר טעו לא ישלמו כדי שלא יתרחקו הנהו דגמירי ואו אי אפשר דליכא חד  
דגמיר פריך כ"ש דנפיש לכן ישלמו כדי שילמדו דיני ממונות שלא יטעו פן יתחייבו לשלם: **ק"ר** אית ר' רשמואל. בה"ג פוסק  
כשמואל אע"ג דרבי פליג עליה משום דרב נחמן קאי כוותיה לקמן (דף ה.) והא דלמר צפרק צ' דכתובת (דף כ"ב) גבי ג' ששבז  
לקיים את השטר ומת אחד מהן ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו דמשמע דאין הלכה כשמואל ה"פ כשמואל צעלמא סבירא  
להו צקיום וצוה אין הלכה כמותם דאפילו רב נחמן דקאי כשמואל דשני שדנו דיניהם דין מודה דקיום שטרות ג' כדאמר בחוקת הצמים  
(צ"ב דף מ. וס.) וכן הא דלמר צוה צורר (לקמן דף ל. וס.) גבי אודייתא ודילמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו התם נמי ה"פ כשמואל  
צעלמא סבירא להו באודייתא וכתבו צוה צוה צ' פני שנים בלא קנין וצוה אין הלכה כמותו כדאמר התם צפני שנים וקנו מידו כותבין וצפני  
שלשה כותבין ואפילו לא קנו מידו וכדמפרש התם דקבעי דוכתא ושלחי וזממני ליה: **נזק** היינו חבלות. לאו צבור שאזיק שור קאמר  
דהא איתא בחבול (צ"ב דף פד: וס.) דגוינן אותו בצבל ולא צעי מומחין אלא צבור שאזיק אדם והא דקאמר משום דקבעי דוכתא למהני ח"י דלא  
כ"ש דקאמר (שם ל. וס.) אף תם שחבל בצדס משלם צנומת ר"ש ומיהו נראה דאיידי צבל עינן אף צבור שאזיק שור דהא מוסק בחבול  
(שם דף פד:) דהא דגוינן בצבל נזקי שור צבור היינו דווקא נזקי שן ורגל נמועדין מתחלתן אבל נזקי קרן אמרינן התם דאין מועק בצבל:

(א) נלקמן ל: וע"ש  
פירש"י. (ב) ועי' חוספות  
צבדולאות ל: דיה א"כ. (ג)  
(א) נלקמן ה: ל: פו: ממונות  
צב. (ד) צ"ק טו. ממונות  
מא. (ה) נ"ל אחר ד"ה  
צית. (ו) ושי"ע חוספות  
צ"ק ל: ד"ה צינן. (ז)  
(ז) ועי' חוספות צבדולאות  
ל: ד"ה א"כ.

### תורה אור השלם

1. משפט אחד יהיה זהה  
לכם פ"ג פ"א דא"ר ח"ה פי  
א"י ו' א"ל ח"ה.  
2. יקראו כד כב  
לא תעשו ע"ל  
במשפט לא תשא פני דל  
ולא תהדר פני ג' דל  
בצדק תשפט צמיתך.  
ויקרא יט טו

### מוסף רש"י

משפט אחד יהיה לכם.  
וכיון דאשכחן דכתיב דיני  
נפשות ודרשת וחקרת וגי'  
(דברים י') הוא הדין לדיני  
ממונות (יבמות קכ"ב).  
אלא מעתה טעו. צ"ד  
דיני ממונות. לא ישלמו.  
דלמא אי שנקת להו  
לדיש ולחקור הוה רוחא  
למילתא ולא הוה טעו (לקמן)  
כל שכן אתה  
נועל. דמתיילין להספיד  
ע"י צ"ד טועין (שם).  
פלגא נוקא. שמייה  
מורה שור תם (כתובות  
סא.) ממונא. דין הוא  
ששלמנו ואינו קנס. ונפקא  
מיהו דאי מודה מקמי דלחו  
סבדי לא מיפטר (צ"ב דף טו).  
ומשלם על פי עצמו  
(כתובות שם).